

הלכות תפילין סימן כז

לז באר הגולה

של יד (טו) לא שנא של ראש: הגה ודוקא תפילין אצל זרועות (טז) אין (ו) להקפיד (רש"א) ? משום הרי"ט
במשנה סימן תמכ"ו): ה' אדם שהוא (יז) עלול לנזילות ואם יצטרך להניח (יח) תפלה של ראש על
בשרו לא יניחם כלל יש להתיר לו להניח תפלה של ראש על (יט) הכובע (ס) [ו] דק הסמוך
לראש ויכסם "מפני הרואים: הגה והמניחם צריך זה לא ינך על של ראש (כ) רק ינך על (ט) של יד
להניח (לדעמ רש"א): ו' (כא) * וואטר (כב) יד (י) ימינו אם עושה (כג) כל מלאכתו בשמאל

שערי תשובה

באר היטב

תפילין. וצרי"י כתב שפשוט שהגוה כן צריך לנגז המקום היטב משום
התפילין. וגם אפשר שהם מפסיקים כמו תלינה. והביא מדברי המימי'
מהלכות ענדת יוה"כ דלך נכ"ג עלה ונסתפג כו' ונשא ונתן זה עיי"ש.
וגראה דהשלי"ה כ"כ לפי שהמשיכים לנחות נותן אפר מחת פאר וכשרונה
להניח תפילין צריך לרחוק המקום משום כבוד התפילין וכן הוא בכתבי האר"י
ויל ע"ש. ועיין בשו"ת פני אריה בס"י ו' וס"י ו' לענין אבק שקורין פוד"ר מה
דינו ע"ש: [ו] דק. ענה"ט וכמד בתש"צ ס"י ל' אין להניח תפילין על הכובע
רק"ב על ראשו ומותר לכסות אוחס כבודו. והא דלמרינן וראו כל עמי הארץ
כו' היינו שיהיה בראש במקום שהם נראים יותר וראו כמו ושמעו וכל העם
רואים את הקולות ע"ש. וגראה דאף שיש חיוב דרשא"ה צהא דוכל העם רואים
דקאי על המלאכים שנבראו מכל דבטר מ"מ פשטא דקרא על שמינה נאמר

כתב דיש לרחוק מקום הנחת תפילין: (ו) להקפיד. מיהו יש להחמיר
אפי' זרועות מה שצ"ח להקשירה בין זרועות של ראש בין זרועות
היד. ט"ו מ"א ע"מ. נספר דבר שמואל סימן רנ"ב כתב תוכחת
מגולה על המניחין התפילין ע"ג פאה נכרית הנקרא פאר"קה ועיין
בתשובת יד אליהו סי' ג' שהאריך בזה: (ס) דק. ועל כובע עבה
אסור. ואם יש לו מכה צד אסור להניחם על הבגד משום לך לאות
ולא לאחריים לאות אצל מותר להניחו על החלוק"ה אם לא סגי בלא"ה
דהא לבוש בגד אחר עליו. מ"א: (ט) של יד. וה"ה אם מניח של
יד צריך זה שלא ינך על ש"י אלא על של ראש. מ"א. וכתב הב"ח
מ"מ בשעת ק"ש ומפלה יראה שיהא זולת תלינה ע"ש: (י) ימינו.
שנים שהלכו צדק ואחד מהם אטר ואין לו רק תפילין ממי שאינו

אטר יניח התפילין צימן דהיינו הקצילה לזד הכתף והמעברתא לזד היד. וכן להיפוך צמי שאינו אטר ומניח תפילין של האטר מניח
בשמאלו הקצילה לזד הכתף והמעברתא לזד היד שנת יעקב ח"א ס"י ג' ע"ש. ועיין בתשובת נחלת שבעה סימן מ"א ובחומ יאיר סימן
3224567

ביאור הלכה

משנה ברורה

הנכרך לחקן וכו'. ונכל זה מי שהוא אטר ואין לו רק תפילין של אינו אטר
או להיפך יוכל להפך להניח הקצילה לזד הכתף והמעברתא לזד היד כ"כ בתשו'
שט"י ובארה"ה כי זה טדאי טוב יותר ממה שיניח כן ויהיה התפילין סמוך
לזד ויהיה קשר היד"ד חוזה לה וכמו שכתב הגר"ה שהסתיף ב' אף שכתב
בשו"ע בשם מנהג דינא דגמרא הוא לפי הגאונים ועיין בח"א אות י"ג דלא
הזכיר שם ענה זו דשט"י והוא כתב שם דטוב אם יכול להוציא הרצועה
ולהכניסה מזד אחר כדי שיהיה היד"ד סמוך לזד אע"פ שאינו יכול להפוך
הקשר של היד"ד שמהיה פניה לזד הצית ועכ"פ לא יתבטל ממנו תפילין
עבור זה ויניחם כן ע"ש ור"ל אף דיהיה קשר היד"ד לזד חוץ והתפילין לזד הלך
ולעני"ד טדאי טוב יותר לעשות כהשט"י דזה דינא דגמרא הוא לכמה
ראשונים וזה מנהג וכמו שכתב הגר"ה ואפילו אם יכול להוציא הרצועה ג"כ
יש לעיין דלולי מה שהיו"ד לא יהיה פניו כלפי הצית לא נחשב יו"ד ועכ"פ
צאינו יכול להוציא יעשה כהשט"י: * ואיטר יד ימינו. עיין מ"ג נמש"כ

בכנה חיה שלא יהא מפסיק בין התפילין לבשר (יד) ועכ"פ בכנה
מתה ועפר יש לזוהר וע"כ (טו) יש נוהגין לרחוק מקום הנחת התפילין.
כתב בספר רביד הזהב נראה דמה שרצועה חוצצת לפעמים בין תפילין
לבשרו לא מיקרי חציצה דמין במינו אינו חוצץ ומלבושי שרד שהעתקתי
לעיל בסק"י משמע דנכון לתכחילה להחמיר בזה: (טו) לא שנא ש"ר.
כתב בספר מחצית השקל ורע עלי המעשה של אותן האנשים שמגדלין
בלוורוהיהן מלבד כי הוא דרך שחץ וגאוה עיין מה שכתוב ביו"ד סימן
קע"ו) יש בו איסור בהנחת תפילין דכיון דגדולין הרבה ליכא למימר
בהו היינו רביתיהו וחוצצים עיי"ש ובלאו חציצה נמי בשביל הני
שערות המרובים א"א לצמצם שיהיו מהורדין ומנחין על מקומן כדון:
(טז) אין להקפיד. והאחרונים כתבו דאין להקל רק במקום הכריכות:
אבל מה ששייך להקשירה (טז) יש להחמיר אף ברצועות בין בשל יד

ובין בשל ראש וכתבו תוכחת מגולה על המניחים התפילין ע"ג פאה נכרית הנקרא פאר"קה ואפילו אם רק הרצועה מונח על הפאה נכרית.
ומ"מ משמע מדברי המ"א והח"א דאם יש לו מכה בראשו ורק במקום שהרצועות מונחים ולא במקום הקציצה מותר לו להניח הרצועות ע"ג
סמרטוטין שעל המכה או ע"ג כובע דק ולברך אע"ג שיש חציצה בין הרצועות כיון דבמקום הקציצה אין חציצה וכן בשל יד אם יש לו מכה
(יז) אפילו במקום הקף הקשר ששכיב ידו מותר לו להניח הקף הקשר ע"ג סמרטוטין ולברך אך בזה יזהר לכסות מלמעלה כדי שיתקיים לך
לאות ולא לאחרים לאות: ה' (יז) עלול לנזילות. פ"י (יט) שיש לו מכאוב או (יט) מיחוש בראשו ואם יגלה ראשו יזיק לו הקרירות כיון שהוא
אנוס יכול לסמוך על הרשב"א דס"ל דאין חשש בחציצה ולא נאמר בין ענין אלא לסיים להם מקום ומשום לך לאות ולא לאחרים לאות
ליכא בתש"ר דבהו כתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך. ומ"מ צריך לכסות (כ) מפני הרואים שאינם יודעים שהוא אנוס:
(יח) תש"ר על וכו'. ואם יש לו מכה ביד במקום הנחת הקציצה והמכה (כא) מתפשטת בכל הקיבורת מותר לו להניח (כג) על הרטיה
אם לא סגי בלא"ה (כג) ולא יברך דהא דעת רוב הפוסקים דחציצה פוסלת ויברך שחים על הש"ר כדלעיל בסימן כ"ו בהג"ה אך ילבוש
על התש"י מלמעלה בגד אחר כדי לכסותם דהא כתיב בהו והיה לך לאות ודרשינן לך לאות ולא לאחרים לאות. ודוקא על רטיה אבל להניח
תפילין על חלוקן (כד) י"א דאסור אפילו ביש לו מכה ואפילו אם ילבוש עליו בגד אחר: (יט) הכובע דק. אבל על כובע עבה אסור להניחם
דלא יוכל לכוין ולצמצם מקום שהמוח של תינוק רופס: (כ) רק יברך וכו'. (כה) ויכוין להוציא הש"ר דבלא"ה דעת הרבה פוסקים שאין מברך
על שניהם אלא אחת. ועיין בב"ח וע"ת דמשמע מדבריהם דנכון לזוהר שעכ"פ בשעת ק"ש ותפלה יהיה בלי חציצה כלל: א' (כא) ואיטר וכו'.
ועיין לעיל בס"ק י"ב: (כב) יד ימינו. ואפילו (כו) נעשה איטר ע"י שהרגיל עצמו אח"כ ולא נולד כך יניח בימין וכ"ש (כו) אם מן השמים
הרגילהו דהיינו שנולד לו חולי בימינו וניטל הכח ממנו או שנקטע לו כף ידו הימנית וצריך לעשות כל מלאכתו בשמאל בוראי דינו כאיטר
גמור ויניח על היד הרצועה ואם חזר לבריאותו ונעשה שולט בשתי ידיו בשוה הרי הוא ככל אדם: (כג) כל מלאכתו. (כח) ה"ה אפילו רק
רוב

שער הציון

(יז) מ"א: (טו) של"ה: (טז) הלבוש וע"ת וט"ז וא"ר וכן משמע ג"כ מהגר"א: (יז) כן מוכח במ"א סק"ו דלהרשב"א אם מכסה בחלוק מלמעלה
אין אסור ע"י הסמרטוטין משום חציצה וע"כ יש לסמוך עליו לברך עכ"פ לענין רצועות: (יח) ט"ז: (יט) ח"א: (כ) ט"ז: (כא) דאל"ה יניח על מקום הנשאר
בקיבורת ועיין בס"ז ובמשנה ברורה שם: (כב) מ"א וא"ר וח"א: (כג) מ"א וחידושי רע"א ומה שהקיל רע"א אם יש לו הש"י לבר מביאור הגר"א לא משמע
כן: (כד) ארה"ת וכן משמע מח"א: (כה) ע"ת: (כו) מ"א: (כז) גדול מרבבה ועיין בבה"ל: (כח) וכן משמע בהרא"ש וביאור הגר"א ובשאר אחרונים:

איש מצליח

1. אולם מדברי הכה"ח (אות י"א, י"א) נראה דבכל גוונא יש לסמוך על הדרי
השבו"י וסיעתו שיוכל להפך ולהניח הקציצה לצד הכתף והמעברתא לצד היד, וכן
דעת ה' ילקוט יוסף (עמ' ל"ז בהערה כ"ח) ע"ש: 2. גם הכה"ח (אות י"ט) כתב
שכן דעת האריז"ל כהלב"ש ע"ש: 3. ועפ"ז פסק הילקו"י (עמ' כ"ד) שאין צריך
להסיר את שעון היד שאין ברצועות דין חציצה לאחר שכרך ז' כריכות והמחמיר

הגהות ותיקונים: א) צ"ל הסמרטוטין: ב) צ"ל דק: ג) ררשה: ד) קע"ח:

הלכות תפילין סימן כז

י' הא"ש בשם נעל המרומה
 כ טור והגהת סמ"ג
 והגהת מיימוני בשם
 רבי יחיאל א' בית
 יוסף מלא כחוב
 ט עירובין ז"ו
 ז מנחות ל"ה לדעת
 הרמב"ם בפרק ג'
 מה"מ וסמ"ג בשם
 הר"ף ט בית יוסף
 ע מנחות ל"ו

(כד) * מניח בשמאלו שהוא ימין של (יא) [ן] כל אדם ואם (כה) שולט בשתי ידיו מניח בשמאל כל אדם. ואם כותב בימינו ושאר כל מעשיו עושה בשמאלו או כותב בשמאל ושאר כל מעשיו עושה בימין י"א שניח תפילין ביד (כו) שתש כח" דבעינן יד כהה * וי"א שהיד שכותב בה היא (כז) חשוכה (יג) ימין לענין זה ומניח תפילין ביד שכנגדה: (הגה (כח) * והכי נהוג): ז' אעפ"י שיש לאדם מכה במקום הנחת תפילין כי במקום יש בזרוע להניח שתי תפילין כי העצם הסמוך לבית השחי מחציו (כט) עד הקובד"ו הוא מקום הנחת תפילין: ח' יאורך רצועה של יד כדי שתקיף את הזרוע ויקשור ממנה הקשר ותמתח על אצבע אמצעית ויכרוך ממנה על אצבעו (ל) שלשה (יג) כריכות ויקשור ונוהגין העולם לכרוך על הזרוע ששה (לא) או שבעה (יד) כריכות: (הגה (לב) ואין לכרוך הרצועה על (טו) [ט] המימורה כדי לחזקה על היד (מהרי"ל): ט' במקום הנחת

שערי תשובה

באר היטב

קס"ו: (יא) כל אדם. ואם הניחו צמינו שהוא שמאל כל אדם אפילו צדיעבד לא ילא חוט השני סימן כ"א: (יג) ימין. ואם כותב צד ידיו יניח בשמאל כל אדם. ואם הרגיל עצמו לכתוב בשמאל ועושה כל מלאכתו צמינו יניח בשמאל כל אדם עיין מ"א (ועיין בספר אליהו רבה שהשיג על פשרת מ"א ופסק כדעת ש"ע. ומסיים מיהו אדם שאין יכול לכתוב יניח צמינו כשעושה כל מעשיו בשמאל): (יג) כריכות. א' בפרק האמלעני וז' בפתחון. האר"י ז"ל: (יד) כריכות. וכ"כ האר"י ז"ל ועיין יד אהרן: (טו) המימורה. רק יהא מלי כעין של ראש מהרי"ל. ובשכנה"ג חולק על מהרי"ל בזה וכתב ופוק חזי מאי עמא דבר שכל העולם נוהגים לקשור המעברתא עם הרצועות ע"ש. וכ"כ עטרת זקנים ממשמעות ש"ע מר"י לוריא. וז"ל יסיים רצועה של יד על המימורה אז היה צל לידי ספק צרכה. ואח"כ יקשור צקיבורת ג' כריכות וזרוע ד' כריכות ואח"כ יניח של ראש ע"ש וע"ל סימן

משנה ברורה

רוב מלאכתו: (כד) מניח בשמאל. ואם הניחו בימינו שהוא שמאל כל אדם אף בדיעבד לא יצא [חוט השני סימן כ"ח] ועיין בביאור הלכה: (כה) שולט בשתי ידיו. ר"ל שעושה כל המלאכות בשניהם שוה בשוה אבל אם נקל לו לעשות בשמאל אף שיכול לעשות אותם גם בימין זה לא מיקרי שולט בשתי ידיו [כן מוכח לקמן בסימן תרנ"א בש"ת עי"ש]: (כו) שתש כחיה. ר"ל דכתיבה אין לה שום מעלה משאר מלאכה יחידית ואולינן בחר רוב המעשים והיא הנקראת שמאל: (כז) חשוכה ימין. דכתיב וקשרתם וכתבתם משמע דבאותו יד שכותב בה צריך לקשור את התפילין על היד שכנגדו (כט) מיהו כשלא נולד כן רק אח"כ הרגיל עצמו לכתוב בשמאל ושאר מעשיו עושה בימין יניח בשמאל כל אדם. ואדם (ל) שאין יכול לכתוב לכו"ע אולינן בחר שאר מלאכות באיזה יד שעושה אותם נקרא ימין: (כח) והכי נהוג. עיין בביאור הלכה: ז' (כט) עד הקובד"ו. ר"ל (לג) בכשר התפוח אשר לצד הקובד"ו ולא עד הקובד"ו ממש ואם נתפשט המכה בכל בשר התפוח אשר לצד הקובד"ו (לג) יוכל לסמוך על דעת המקילין להניח בבשר התפוח אשר בחצי העליון של עצם (לג) ואם המכה גדולה ומצטער בהנחת התפילין פטור מלהניח התפילין של יד אפילו נשאר לו מקום יניח של ראש לבד וכדלעיל בסימן כ"ו עי"ש ועיין מה שכתבנו בסעיף ה' בס"ק י"ח: ח' (ל) שלשה כריכות. שנים (לד) בפרק התחתון ואחד בפרק האמצעי (לה) וי"א דתחלה א' בפרק אמצעי ואח"כ ב' בפרק התחתון. ואותן הכריכות יעשה אחר הנחת השל ראש: (לא) או שבעה. ואנן נהגינן שבעה [אחרונים] ועיין בשע"ת שמסיק דאין לעשות אלו ה' כריכות רק על הזרוע דלא כקצת שנוהגים לעשות ג' כריכות על הקיבורת וד' על הזרוע: (לב) ואין לכרוך. שכבר נתקיים וקשרתם ברצועה שעל המעברתא וכמו בתפילין של ראש שתלוי ברצועה שבתוך המעברתא (לו) וכיון שאין מצוה כלל בכריכה לכן אין להניחה על התיתורא

ומפיק ליה בלשון רש"י לדרשא וה"ל דזרעא דכל עמי הארץ שיהיה השמיעה צרור אלול כלאו ראו צענייהם ממש: [ן] כל אדם. ענה"ט ועיין מ"ש לעיל ס"ק א' ומדברי הענה"ע שהביא הבי"ח נראה דס"ל דלא. ובשלמי ליצור כתב ח"ל ומלאחי בספר זר וזב למהר"י נחם הארץ והרבה נרואות שאיטר יד ימינו אינו ראוי לשנות משאר כל אדם שלא לשנות הסדר העליון ע"ש: [ט] המימורה. ענה"ט ובצרכי יוסף כתב שכתב בשם מהר"י נחם שהרב מהר"ש וטל העיד שאביו מהר"ו ז"ל כשהיה עובר הרצועה מרוב היה מהדק היטב וקושר היו"ד עם התפלה וממשך הרצועה אל הזרוע לעשות הכריכות אבל צקיבורת לא עשה שום כריכה כלל ואמר מהר"ו שכן נהג רבינו האר"י ז"ל ומהר"י נחם הוסיף כן מדברי הפוסקים ומדברי הקבלה וכן נהגנו. ועיין מ"ש התשב"ץ ח"ג סי' ק"ח עכ"ל. ובמח"צ כתב על מ"ש כאן שאין לכרוך הרצועה על המימורה ח"ל העולם נוהגין להיפך כמ"ש האחרונים וכתב שכן מוכח מדברי גורי האר"י ז"ל. והרב מור וקליעה העיד שהגאון מר אביו היה כורך הרצועה על המימורה וכתב דטעמו וימקוה עמו ע"ש. ואינו תמה שנמח"צ נראה שמכסים להיפך ממ"ש בצ"ר בשם מהר"י נחם וכתב וכן נהגנו. ובספר שלמי ליצור ראיתי שכתב בשם ספר זר וזב

ביאור הלכה

ואפילו נעשה וכו' יד כתב המג"א סק"ט בשם המרדכי ואף דקיים שם דיש חולקין ע"ו מ"מ מוכח בסוף סק"י להמעין זו לדלינא הסכים המרדכי משה² וכן פסק מהר"ם. ומה שכתבתי וכ"כ אס מן השמים וכו' כן כתב הדגול מרצנה דבזה כו"ע מודים דנעשה אינו ופשוט דלקברתו היה אס נקטע כף ידו הימנית נעשה בזה איטר וכמו שכתבתי צפנים וראיתי בפמ"ג בסימן תרנ"א שמספק בזה ומשמע דלא צריח ליה סברת הדגמ"ר ומ"מ פשוט דיוכל לסמוך בזה על הדגמ"ר אחרי דאפילו באיטר שנעשה ע"י שהרגיל עצמו ג"כ פסק הד"מ דדינו כאיטר. ודע דלפי מה שכתבנו למעלה¹ נקטע שמאלו ולא נשאר לו כ"א הקיבורת דמעיקר הדין חייב להניח עליה תפילין ה"ה נקטע יד ימינו ונלא נשאר לו כ"א הקיבורת חייב להניח עמה עליה תפילין דעתה אחר שהרגיל עצמו להניח בשמאל הימין נעשה שמאל: * מניח בשמאלו. ע"י במ"ז בשם חוט השני ועיין בשע"ת שכתב דמדברי בעל העיטור שהובא צ"כ צ"כ תרנ"א נראה דס"ל דלא ודבריו אין מתוורין דכונה בעל העיטור מש"כ שם דלא גרע מתפילין ר"ל אחרי דנתפילין דינא הכי דמניחן בשמאלו שהוא ימין כל אדם עכ"פ לענין לובב צדיעבד ילא בזה אצל נתפילין גופא צדאי אס היפך¹ והניח צמינו שהוא שמאל כל אדם אפילו צדיעבד לא ילא דנאיטר שמאל דדייה הי צמינו כל אדם אח"כ מלאחי צחוט השני שמצא כן דברי בעה"ט צדיות כמו שכתבנו: * וי"א שהיד שכותב בה וכו'. מסמימת השו"ע והפוסק משמע דכל כתיבה כהני לזה ולא צענין שיהיה יכול לכתוב ספרים תפילין ומזוזה גופא כדמשמע לכאורה פשטיה דקרא וכתבתי אף אס אינו יכול לכתוב כתב גמור רק רשימות ותמונות בעלמא לזכרון כמו שאנו קורין [גל"א ליפטר] אינו יודע אס הוא בכלל כתב לענין זה ועיין ברמב"ם פרק י"א מהלכות שבת דין יו"ד במש"כ ואפילו משני סימניות ובהמ"מ שם וז"ע. ונאמתו כגון זה צדאי יותר טוב לסמוך על שיטת הגר"א והרוב מהראשונים דס"ל כדעיה הראשונה וכמו שהארץ צענין זה הארה"ם ע"ש: * והכי נהוג. עיין במ"א שכתב דלדעה זו אפילו אס הוא שולט בשתי ידיו צמינה מניח בשמאל כל אדם אף ששאר כל מעשיו עושה בשמאלו ועיין עוד שם שהביא דעת הנ"ם שחולק וסובר דקרא אס כותב צמינו ושאר כל מעשיו עושה בשמאלו שמה נחשב כשולט בשתי ידיו אצל אס כותב בשמאלו ושאר מלאכתו עושה צמינו

הציון

(כט) מ"א: (ל) א"ר: (לא) מ"א והגר"א הסכים לדינא ג"כ הכי: (לב) ח"א: (לג) מ"א ופמ"ג: (לד) מ"א ופמ"ג: (לה) ג"ז במ"ד סק"ח: (לו) ט"ז: איש מצליח

(ובס"א ב' ב"ה), ומיהו בד"מ שלפנינו לא מצאתי. נאמ"ן ס"ט: 3. ומיהו טוב וישר ליישב דעתו ולקיים המצוה כדי שלא יהיה אותו חסר מהמצוה. (כה"ח אות ל"ב): 4. וכן דעת הארז"ל (כה"ח אות ל"ד): 5. וכתב הכה"ח (אות ל"ה) דמדברי האר"י משמע דאין מצטרפות ב' תצאי כריכות שבתחילת הכריכות וסופן למנן שבעה ע"כ: 6. סי' כ"ה סק"ט, כצ"ל. ובשר"ת ישכיל עבדי (ח"ז א"ה סי' מ"ד שאלה ב') חיפש ולא מצא בברכ"י ע"ש. נאמ"ן ס"ט:

1. והלכה כ"א בחרא דאולינן בחר כתיבה. וע' להכה"ח (אות ל"א) שדעתו להניח תמיד ביד שמאל, בין אם הכתיבה בימין או רוב מעשיו בימין, שכ"ה ע"פ הקבלה ע"ש. וע"ש בבה"ל. אבל להלכה נראה שאין לזוז מדברי מרן וכמ"ש ה' ברית כהונה (תא"ח מצ' א' אות ב) והילקוף (עמ' ל"ו), ומ"מ טוב שאחר התפלה יניח התפילין ביד האחרת ויקרא בהן ק"ש לצאת י"ח לכל הדעות. (בש"ק שם). 2. ג"ל דצ"ל כהמדרכי. וכשר' גירסאות במ"א סק"ט כתב ד"מ ב"ש המרדכי: הגהות ותיקונים: א) כחה: ב) בס"ת תרנ"א: ג) בס"א: ד) הפך: ה) כחה:

הלכות תפילין סימן כז

לח באר הגולה

תפלה של ראש מהתחלת (לג) עיקרי (טו) (טז) השער ממצחו (לד) * עד סוף המקום שמוחו של תינוק רופס: י * צריך שיהיה הקשר מאחורי הראש למעלה (יז) [ין] (לה) * בעורף. * צריך לכוין הקציצה

באר היטב

כ"ה ס"ק י"ג: (טו) השער. הט"ו פסק דכל התפילין לריכס להיות מונחים במקום שיש קרחה דהיינו שיהא קצה התחתון צעקרי השער. ולא כטועים לומר שהקצה העליון יחמיל ממקום השער ועיקר התפילין מונחים על המצח ועוברים על איסור דאורייתא ומצדדים צרכה לצטלה ע"ש. ובמשו"י צ"ע יעקב ס"י קל"א מולק על הט"ו ופסק מהתחלת עיקרי השער יהא המיתורא יחמיל ע"ש ולא הקציצה ע"ש (כנה"ג): (יז) צעורף.

כח"י למחרי"י נחמ והפ"א שם דברי מהר"ש ויטל וכחז שאמר לו שהרז אצו עצמו הניח לו תפילין כקדר היה כפעת ראשוה שלבש שאצו לבשם לו ואמר לו שכן היה נוהג האר"י ז"ל לעשות. וכחז להשיג על המתכוונים לעשות דוגמת שם ש"ן דל"ח יו"ד שיש בה ספק משש כשמסלק הרצועה נמצא כאלו מותקו דוגמת שכתב הל"טש ככתב שמו על דפי הספר אין לפותחו ולסגורו בשבת וגם הפ"א מהזוהר ואתחנן ופרשת פנחס דליפתא שם מרין צקשרא חד דהיינו יו"ד וקשר רצועה צמעברתא שהס מרין צקשרא חד שאנו קושרין היו"ד עם התפילין והוכיח שאין לעשות כריכות על הקיבורת. ובסוף דבריו כתב שרצה נחלוס להרז מהר"ו ז"ל אשר האמת נכון עליו ואמר לי הנה כפפר הכוונת דבך עצמו שמ"כ אורך הרצועה ממלא רחיה יותר ברורה והוא נכונה וחוקה והוא שממלא עיני קשירת הש"י יקשור חמילה הש"י ויקוף ז' כריכות סביב הזרוע כו' (ר"ל שיקשור חמילה היו"ד עם התפלה ש"י וזהו קשירות היו"ד לז' ר"ל ע"י הדוק הרצועה נקשרת היו"ד על התפלה) ותיכף ימשוך הרצועה סביבת הזרוע לעשות ז' כריכות ולא אמרתי כ"א קשירת היו"ד כדברי הרשב"י מן הטעם הכתוב בשמו וכן אמרתי כמ"ש וכן תעשה ע"כ החלוס. גם נש"ע ול"טש לא זכר לשון כריכות אלא קושר קשירה אחת בלבד לזורך היו"ד עכ"ל הר"י נחמ. ורביס מירא"י ה' אחרי רואס זה חזרו לעשות כדבריו ז"ל עכ"ל. ומכאן תראה שמ"ש נש"ע האר"י שהפ"א צעט"ו לאו האר"י ז"ל חתם עלה. וכן מ"ש נפע"ט הגדפסת לעשות ג' כריכות בקיבורת כעין ש"ן הוא מהחברים ואצו עיקר כיון שאצו מתורת מהר"ו שהוא העיקר. וגם נמ"ח כתב שנית היו"ד על המעברתא ויכרך עליהם כריכה אחת ומדברי מהר"י נחמ נראה דליפתא. ואס נאמר דמ"ש כשהיה עובר הרצועה מזרוע והיה מהדק וקושר היו"ד עם התפלה היינו ע"י העברת הרצועה על היו"ד עם המיתורא אלא שזה אין עליו שם כריכה רק שם קשירה שמד משם ממשך לזרוע לכורך ה' כריכות וכן משמע קצת בסוף דבריו ה"ש דבריו ה"ש ובמ"ב לא סתרי אהרדי. אך מדברי מהר"י נחמ שהנאחי לעיל ס"ק ה"א מטאר נגלה שדעתו שלא לקשור אותה עם הרצועה כלל וז"ל דקשירה דקאמר היינו מחמת הדוק שמושך הרצועה כהדוק מתקנת ומתחברת אל התפלה והיינו כדרך הנוהגין לעשות הנקב שנקפילות הרצועה לז' השמאל וכל מה שמושפך הרצועה אינה מתקנת אלא מתרחקת קצת. ולפ"ו ע"כ מ"ש דקושרין היו"ד עם התפלה אינו ע"י הדוק רק ע"י העברת הרצועה על היו"ד והמעברתא מקשר אותם יחד וכבר כתבתי דמ"ש ס"ק ה"א אינו נראה כן וז"ע: [טן] השער. ענה"ט ובחנם השיב הנר"י דגם כוונת הט"ו על קצה התחתון מהתפילין דהיינו המיתורא ושזו מלאחי כן בא"ר וכ"כ בשו"מ דברי יוסף ס"י פ"ג יניח קציצה של ראש מיושבת ומושכנת על הראש והמתחלת עיקרי שער הפדחת יניח המיתורא ודלא כגן המלך ס"י קנ"ג והפ"א צערי: [ין] צעורף.

ביאור הלכה

יניח בשמאל של כל אדם אך המ"א מסיים עליו שאנו אין לנו אלא פסק השו"ע וכן סממו כהמ"א הרבה מאחרונים שאמרו אך האר"ה"ם החזיק בדעת הכ"מ להלכה והגר"א צבאלורו לגמרי כדעה הראשונה דלא אוליין כלל נחר כתיבה וא"כ אם כותב צימין ושאר מעשיו עושה בשמאל יניח צימין אך מ"מ נלענ"ד דוכל להמליך על העולם דנוהגין כהלכה אליבא דרוב"ע ומנהגן של ישראל תורה היא דני"ל דאפילו לדעה הראשונה ה"מ דיד שכותב זה אין יכול לעשות פעולות האחרות אבל אם צלוחו יד יכול ג"כ לעשות פעולות האחרות רק שנקל לו לעשות כהדי השני מקרי שולט בשמי ידיו לכו"ע כיון דנהדד השני אינו יכול לכתוב כלל וכל יד יש לה מעלה בפני עצמה ואין זה דומה למה שכתבנו במ"ב סק"ה ד"ה שולט. ולמדתי דבר זה מתורתו של הרב שערי תשובה לקמן בסיון תרנ"א לענין לזב ששם אין לכתובה שום מעלה לכו"ע רק כסחם פעולה יחידית וכמו בנאל לדעה ראשונה לענין תפילין ופס"ה כתב שם דזה מקרי שולט בשמי ידיו מתר. סברא זו וא"כ ה"ה הכא אפי' לדעה הראשונה ולהגר"א שהולך בשיתסם אם כותב צימין ושאר כל מעשיו עושה בשמאל מחמת שנקל לו יניח התפילין בשמאל כל אדם כנלענ"ד: * עד סוף רכו'. עיין צעור רכ"ה ורבינו ירוחם משמע מנייחו דכל גובה הראש הוא ככלל הוא וכן משמע בטה"ת וצירושלמי שהפ"א להמעיין זו (והעמיקו צבאלור הגר"א) וצ"מ צ"מ משמע מפשטא דלישניה דלא ס"ל כן ועיין בג"י וכן בסמ"ק ובכל זו כתבו צפירוש דשיעור הנחת תפילין נמשך צנך הכל עד חצי שפוט הראש ולכן מהגבון מאד לזכור עכ"פ לכתחלה שלא יהיו התפילין גדולים ביותר כי ע"י נמשך למעלה על כל גובה הראש ומ"מ בדרך כלל טוב יותר שימשך התפילין גבוהה למעלה משישפילם לז' המצח כי גבוהה יוצא עכ"פ לדעת כמה מהראשונים והירושלמי מסייע להו וכנ"ל מה שאין כן לז' המצח ועיין בס' מעשה רב ובהגהות כמ"י הגאון ר' אלעזר הל"פ ז"ל דמשמע מנייה ג"כ דטוב יותר לכתחלה להמשיך התפילין לז' מעלה כדי שלא יושפלו לז' המצח ומ"מ אפשר דגם המע"ר מורה לכתחלה לא יגיבם עד סוף גובה הראש כדי לזאת לדעת הסמ"ק והכל זו ג"כ. ודע עוד דאפילו לדעת סה"ת דמכשיר כל גובה הראש לתפילין משמע מנייה שם (למד פירושא) דעכ"פ אין לעשותן יותר גדולים מארבע אנצמות והיינו עם המיתורא והמעברתא וכמו שכתב בספר צ"ב סמ"א שכתב דאין שיעור וכו' מ"מ לכתחלה טובא נכון לזכור מה: * בעורף. עיין משנה ברורה וראשי נמעשה רב שכתב שהקשר ז"ל חתם שפוע הקדוק ולענ"ד משמע כן בספר התרומה שז"ל הקשר של תפילין צריך

משנה ברורה

החיתורא שיש בה קדושה יותר מן הרצועה. והנוהגים להניח הש"ר קודם שכורכים על הזרוע י"א (לו) דיכול לכרוך הרצועה על הקציצה שלא תמוש תש"י ממקומה עד שיניח הש"ר ואח"כ יסירנה ויכרוך השבעה כריכות ומי שבחי ידיו צרות והתפילין נדים ממקומם ע"י יכול לכרוך סביב החיתורא כדי לחזקם [ארה"ח]: (לג) עיקרי השער. פירוש דבין עיניך לאו ממש הוא דגמרינן גזירה שוה מלא תשימו קרחה בין עיניכם האמור אצל מת מה להלן מקום שעושה קרחה והוא בראש אף כאן מתחיל (לח) מקום תפילין במקום שיש שייכות קרחה דהיינו ממקום התחלת צמיחת השערות שבראש ורבים נכשלים באיסור זה וטועים לומר שהקצה העליון מתחיל ממקום השיער ועיקר התפילין מונח על המצח ועוברים על איסור דאורייתא דכל התפילין צריכין להיות מונחין במקום שיש קרחה דהיינו שיהיה (לט) אפילו קצה התחתון של החיתורא מונח על מקום התחלת עיקרי השער (מ) אבל אין להשגיח למי שיש לו שערות ארוכות ששוכבים עד חצי המצח להניח שם התפילין כי התחלת מקום התפילין צריך להיות מהתחלת עיקרי השער שבפדחת ולמעלה (מא) ויותר טוב להניח קצת למעלה משיעור זה דהא מקום יש בראש להניח שתי תפילין כדי שלא ישמט למטה על המצח. וכל (מב) המניחן על המצח הוא מנהג קראים ולא עשה המצוה (מג) וכל בעל נפש יזהיר לחבריו וילמדם שלא יכשלו בזה כדי שלא יהיו ח"ו בכלל פושעי ישראל בגופן דזהו קרפתא דלא מנח תפילין וגם הברכה הוי לבטלה (מד) דתפילין שמונחין שלא במקומן הוי כמונחין בכיסן. ואם נשמטו ממקומן צריך להחזירן תיכף ולענין ברכה עיין לעיל בסיומן כ"ה ס"ב: (לד) עד סוף המקום. ר"ל (מה) שקצה המעברתא של התפילין לא יהיה מונח למעלה ממקום שמוחו של תינוק רך: * (לה) בעורף. שהוא (מו) סוף הגלגולת והוא שכתב בספר צ"ב יעקב חזו שיעור מקום שני תפילין שצומן הגמרא ועיין לקמן סימן ל"ב סמ"א שכתב דאין שיעור וכו' מ"מ לכתחלה טובא נכון לזכור מה: * בעורף. עיין משנה ברורה וראשי נמעשה רב שכתב שהקשר ז"ל חתם שפוע הקדוק ולענ"ד משמע כן בספר התרומה שז"ל הקשר של תפילין צריך

(לו) מ"א וארה"ח: (לח) ט"ז: (לט) אחרונים: (מ) פמ"ג: (מא) הגר"א וירושלמי: (מב) גמ' ורמב"ם: (מג) ע"ח: (מד) פמ"ג: (מה) אחרונים:

שער הציון

(מז) מ"א:

איש מצ"ח

מוכה מדברי האר"י"ל (כה"ח אות ל"ו), ועיין לעיל בש"ע ס"ב ובהערה שם:

הגהות ותיקונים: א' ד':